

Отже, шкільні бібліотеки за умови їх системної модернізації, тісної співпраці з педагогічним колективом та активного впровадження як традиційних, так і інноваційних форм роботи, є потужним інструментом патріотичного виховання учнівської молоді, формування її національної ідентичності, громадянської відповідальності і глибокого розуміння історії та культури України. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку конкретних методичних рекомендацій щодо впровадження запропонованих форм роботи в практику шкільних бібліотек та оцінку їх ефективності у виховному процесі.

Список використаних джерел

1. Бібліотека закладу загальної середньої освіти – стратегічний партнер Нової української школи. Науково-методичний журнал *Джерело педагогічних інновацій* / уклад.: Л. Ворфлік, З. Жеребкіна; гол. ред. Л. Д. Покроєва. Вип. № 3(35). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2021. 204 с.
2. Національно-патріотичне виховання в Україні: наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ: 2019. 368 с.
3. Роль шкільної бібліотеки в національно-патріотичному вихованні учнівської молоді: збірник методичних матеріалів / упоряд. Л. В. Ворфлік, З. Г. Жеребкіна, за заг. ред. Л. Д. Покроєвої, С. Є. Вольянської. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2017. 236 с.

УДК 021.8 – 048.35:001.891.3

Чурікова Валерія Олегівна

(наук. керівник – магістр державного управління Чиркова М. Ю.)

**Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», м. Полтава**

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ЯК ВІДКРИТОГО ПРОСТОРУ

Анотація. У тезах розглядаються теоретичні основи модернізації сучасної бібліотеки як відкритого простору, орієнтованого на задоволення потреб громадян в умовах цифрових трансформацій. Сучасні бібліотеки еволюціонують під впливом двох основних світоглядних парадигм – традиціоналістичної та нової.

Ключові слова: бібліотека, концепція, відкритий доступ, простір.

Сучасна бібліотека розвивається під впливом двох основних світоглядних підходів: традиційного, який розглядає бібліотеку як сховище знань, та нового, що виник в умовах глобалізації та революції в комунікаціях. За новим підходом бібліотека виступає як соціальний інститут, що забезпечує доступ до інформаційних і комунікаційних мереж, акцентуючи на інноваційних послугах, соціалізації користувачів та підтримці особистісного розвитку. У цьому контексті бібліотеки стають полікультурними просторами, де поєднуються концептуальні і технологічні інновації.

Інформаційний простір бібліотеки виходить за межі традиційних фізичних приміщень і включає архітектурні, технічні та цифрові компоненти, які дають

змогу ефективно виконувати соціальні функції. Бібліотеки дедалі більше інтегруються в глобальний інформаційний простір, зосереджуючи увагу на подоланні змістових і навігаційних бар'єрів. Вони функціонують як частина більш широкої соціальної інформаційної системи, яка тісно взаємодіє з освітніми, науковими, культурними та економічними сферами.

Сучасність ставить перед бібліотеками завдання забезпечення вільного доступу громадян до інформації та створення відкритого простору бібліотеки.

Вільний доступ (Open Access, OA) – це безкоштовний, повний, постійний доступ до наукових і навчальних матеріалів у режимі реального часу через Інтернет. Це поняття найчастіше стосується рецензованих науково-дослідних журналів, доступних кожному користувачу [1]. Концепція відкритого доступу вперше була зафіксована в Будапештській декларації (2002). Серед подальших важливих документів із цього питання – заява Біфезда (2003) та Берлінська декларація (2003). Ідея активно обговорюється серед науковців, бібліотекарів, дослідників, видавців та політиків. Незважаючи на численні переваги, тривають суперечки щодо економічної доцільності та надійності моделі відкритого доступу.

Сучасне бібліотекознавство базується на модерністському та соціосинергетичному підходах, які розглядають бібліотеку як складну систему, здатну до саморозвитку і адаптації. Наголошується на важливості поєднання технологічного прогресу з гуманістичними цінностями, що дає змогу зберегти культурну місію бібліотек в умовах цифровізації. Для реалізації цієї мети необхідно розробити єдину національну стратегію розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України, враховуючи як технічні, так і соціокультурні чинники.

Інноваційна діяльність бібліотек передбачає запровадження цифрових послуг: електронних каталогів, віртуальних довідкових служб, електронної доставки документів, мобільних технологій, мультимедійних сервісів та інтеграції в соціальні мережі. Досвід українських бібліотек у Львові, Рівному та Києві показує їх здатність швидко адаптуватися до нових умов, зокрема під час пандемії COVID-19.

Одночасно зростає необхідність модернізації технічної інфраструктури, підвищення кваліфікації працівників та оновлення фондів. Бібліотеки все активніше виконують функцію центрів культурно-інформаційної взаємодії, що є особливо важливим у глобальному контексті цифрових трансформацій. Міжнародні ініціативи (IFLA, BOAI, Олександрійський маніфест) підтримують тенденцію відкритого доступу та цифрової інклюзії, сприяючи розширенню наукової комунікації [2, с. 13–15].

Переосмислення теоретичних підходів у бібліотекознавстві передбачає розгляд бібліотеки як динамічного соціального інституту. Сучасні наукові концепції (Ю. Мелентьєва, С. Басов, Т. Гранчак) акцентують на її здатності до самоорганізації, багатофункціональності та інтеграції в соціально-комунікаційні процеси. У підсумку, бібліотека сьогодні – це не лише сховище знань, а й активний суб'єкт інформаційного суспільства, здатний до трансформації відповідно до викликів часу.

З огляду на зміни у функціональному призначенні сучасних культурно-освітніх установ усе більшої ваги набуває ідея бібліотеки як відкритого публічного

простору для соціальних контактів і зустрічей. Дослідницький проєкт PLACE («Публічні бібліотеки – арени для громадянства»), реалізований у Норвегії та Швеції у 2007–2012 роках, продемонстрував значний потенціал бібліотек у створенні дружнього середовища для взаємодії представників різних соціальних груп. Згідно з результатами, приблизно половина користувачів використовують бібліотеку як місце для невимушеного спілкування з незнайомими людьми, що сприяє формуванню полікультурного простору й посиленню соціальної згуртованості [3, с. 6]. Така еволюція бібліотечного простору відповідає сучасним підходам, орієнтованим на потреби громади, і підтверджує роль бібліотеки як активного осередку громадського життя.

Отже, бібліотека як динамічний соціальний інститут має потужний потенціал для розвитку та трансформації відповідно до вимог сучасного інформаційного суспільства, виконуючи роль активного осередку громадського життя та сприяючи соціальній згуртованості.

Список використаних джерел

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1423> (дата звернення: 05.04.2025).
2. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація: монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; наук. ред. Г. І. Ковальчук. Київ: Академперіодика, 2014. 362 с.
3. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практичний посібник / авт.-уклад.: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко; Українська бібліотечна асоціація. Київ: ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. 104 с.

